

Στην κόρη μου Ιωάννα

Ευχαριστίες

Για τη γέννηση αυτού του βιβλίου, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τη νυν –τον σύντροφό μου Παναγιώτη και την κόρη μου Ιωάννα– και την πατρική, καθώς και όλους τους Δασκάλους και τις Δασκάλες που συνάντησα στη ζωή μου –και ήταν πολλοί–, είτε έφεραν τον τίτλο είτε όχι. Με δίδαξαν και με διδάσκουν συνεχώς. Θέλω επίσης να ευχαριστήσω τις θεραπεύτριές μου, καθώς και τους και τις συνοδοιπόρους μου όλα αυτά τα χρόνια. Χάρη σε όλους αυτούς εξελίχθηκα στον άνθρωπο που είμαι σήμερα.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον Κωνσταντίνο Παπαδόπουλο, εκδότη, και τη Γλυκερία Δημητροπούλου, υπεύθυνη δικαιωμάτων, των εκδόσεων ΔΙΟΠΤΡΑ, που πίστεψαν στο βιβλίο μου και του επέτρεψαν να ξεκινήσει το ταξίδι του. Επίσης, στη Μαρίνα Κολιτσοπούλου, που επιμελήθηκε με τόση φροντίδα το βιβλίο.

Τέλος, θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε όσους γνωστούς και αγνώστους είτε πρωταγωνίστησαν είτε μου μίλησαν για τα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στο βιβλίο. Αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για μένα, αποδεικνύοντας στην πράξη ότι τα δύσκολα μπορούμε να τα κοιτάμε στα μάτια.

Ο τοίχος και η πόρτα

Εκείνη την εβδομάδα, χωρίς κανείς να με έχει προειδοποιήσει, ξημέρωσε η πρώτη μέρα της υπόλοιπης ζωής μου. Ξύπνησα με μια παράξενη αίσθηση. Έκανα το συνηθισμένο τηλεφώνημα στον φίλο μου τον Άρη: «Καλημέρα, υπηρεσία προσωπικής αφύπνισης εδώ. Η ώρα στον επόμενο τόνο θα είναι 15 λεπτά πριν αργήσεις, για μία ακόμη φορά, να φτάσεις στη δουλειά σου εγκαίρως».

Αυτός ήταν ο Άρης. Φίλος μου κολλητός, καθόλου πρωινός τύπος. Ούτε και εγώ ήμουν παλιότερα, παρότι ξυπνούσα να πάω στη δουλειά μου χωρίς να χρειάζεται να επιστρατεύσω, εκτός από το ξυπνητήρι, και όποιον φίλο τύχαινε να ξυπνάει την ίδια ώρα με μένα. Έγινα όμως, όταν έχασα τη δουλειά μου. Παράδοξο αυτό. Ενώ θα μπορούσα να ξυπνάω ό,τι ώρα ήθελα, εκτός και εάν είχα ραντεβού για συνέντευξη –κάτι που δεν συνέβαινε συχνά–, εγώ ξυπνούσα νωρίς. Έμενα ξύπνιος για κάποιες ώρες και μετά ξανακοιμόμουν.

Ήταν αρκετός ο καιρός που δεν εργαζόμουν. Είχε συμβεί εντελώς ξαφνικά. «Σε ευχαριστώ πολύ, ήσουν εξαιρετικός στη δουλειά σου, όμως η συνεργασία μας λήγει εδώ. Λυπάμαι». Το θυμάμαι ακόμη εκείνο το πρωινό. Είχαν αποφασίσει να μεταφέρουν την έδρα της εταιρείας στο εξωτερικό.

Νόμιζα ότι απευθυνόταν σε κάποιον άλλο. Εγώ είχα αναχωρήσει για κάπου αλλού. Κινήθηκα μηχανικά προς την

έξοδο και βγήκα στον δρόμο χωρίς να βλέπω ουσιαστικά μπροστά μου. Τα αφτιά μου βούιζαν, τριγυρνούσα όλη τη μέρα σαν χαμένος.

Από τότε μέχρι σήμερα δεν με παίρνει ο ύπνος το βράδυ. Συνέβη από την πρώτη μέρα. Στριφογύριζα στο κρεβάτι μου, με τις δύο καινούριες κολλητές μου – την απελπισία και την ντροπή. Απελπιζόμουν όταν σκεφτόμουν το αύριο, ντρεπόμουν που ήμουν χωρίς δουλειά, άνεργος. Ά(ν)-εργος. Αυτό το στερητικό α- στην αρχή με τσάκιζε, με έκανε να νιώθω ελλειμματικός. Αυτό το γράμμα που μετατρέπει σε εφιάλητη λέξεις απλές έσερνε τον χορό και εγώ παρακολουθούσα βουβός (ά-φωνος): ά-φραγκος, α(ν)-ίκανος, ά-χρηστος. Αυτό το τελευταίο μου έδινε τη χαριστική βολή.

Έτρεμα τη στιγμή που σε μια παρέα κάποιος που δεν θα με γνώριζε θα με ρωτούσε «Εσύ πού δουλεύεις;» και εγώ θα απαντούσα «Πουθενά». Σε κάθε ερώτηση, ο εφιαλτικός χορός των α- ξεκινούσε έναν ακόμη γύρο στο κεφάλι μου, χλευάζοντάς με: α-νόητε, α(ν)-ίκανε, Ά-χρηστε (εδώ το α- γινόταν κεφαλαίο). Ξέρω ότι είναι πολλοί πλέον που δεν εργάζονται, αυτό όμως δεν άλλαζε το γεγονός ότι εγώ το θεωρούσα προσωπική ήττα. Είχα αρχίσει να δουλεύω αμέσως μετά το πανεπιστήμιο και ήταν η πρώτη φορά που βρισκόμουν άνεργος τόσο πολύ καιρό. Ήταν επίσης η πρώτη φορά που με απέλυαν, από τις συνολικά τρεις δουλειές στις οποίες είχα εργαστεί. Τις προηγούμενες φορές ήταν δική μου η απόφαση να φύγω και αυτό συνέβαινε αφού είχα πρώτα εξασφαλίσει το επόμενο βήμα.

Τώρα βρισκόμουν στο κενό. Αιωρούμουν από πάνω του και αναρωτιόμουν πότε θα με ρουφήξει. Εμένα τον α(ν)-άξιο.

Κάποιες φορές αναρωτιόμουν ακόμη και εάν άξιζε να ζω. Ξυπνούσα το πρωί και τα μάτια μου αρνούσαν ν' ανοίξουν. Σαν να είχαν ιδρύσει ανεξάρτητο κρατίδιο, με τους δικούς του αυθαίρετους νόμους και αποφάσεις. «Σήμερα Τρίτη, αποφασίσαμε

να παραμείνουμε κλειστά. Αύριο το ξανασυζητάμε». Ευτυχώς υπήρχε και ο Άρης.

Το βράδυ που συναντηθήκαμε, μετά από αρκετό καιρό είναι η αλήθεια, προσπάθησα να του περιγράψω τα γεγονότα αυτής της απρόσμενης μέρας. «Θέλω να σου πω κάτι πολύ σημαντικό. Σήμερα έζησα μια πολύ παράξενη μέρα και ακόμη προσπαθώ να καταλάβω τι ακριβώς συνέβη». «Για λέγε, για λέγε». Ανυπομονούσε να μάθει.

Το τελευταίο διάστημα, εάν δεν ήταν αυτό το πρωινό τηλεφώνημα, θα είχαμε χάσει τελείως την επαφή μας. Περνούσα μια περίοδο απομόνωσης.

«Το πρωί, αφότου μιλήσαμε στο τηλέφωνο, έφτιαξα τον καφέ μου. Καθώς τον έπινα και σκεφτόμουν το γνωστό θέμα της δουλειάς, εντελώς ξαφνικά, άκουσα μέσα μου –από πού ακριβώς, θα σε γελάσω– μια προσταγή: “Πήγαινε τώρα και ξαναρώτησε, πήγαινε τώρα και ξαναρώτησε, πήγαινε τώρα και ξαναρώτησε”». «Και μένα καμιά φορά μού μιλάει το συκώτι μου», δεν έχασε την ευκαιρία ν’ αστειευτεί ο Άρης. «Σταμάτα να πίνεις, γιατί θα σκάσω. Σταμάτα να πίνεις, γιατί θα σκάσω»». Τον κοίταξα γελώντας. «Σταμάτα να μιλάς, γιατί θα χάσω τον ειρμό μου. Σταμάτα να μιλάς, γιατί θα χάσω τον ειρμό μου. Επανερχομαι στο θέμα της φωνής. Ήταν μια πολύ ήρεμη, γαλήνια θα μπορούσα να πω, φωνή. Τώρα που το σκέφτομαι, ήταν σαν να γνώριζε τι επρόκειτο να συμβεί. Εγώ, όμως, επειδή δεν μου είχε ξανασυμβεί κάτι τέτοιο, είχα τις αμφιβολίες μου. Και άρχισα τον διάλογο με τον εαυτό μου: “Πήγαινε, ίσως κάτι ξέρει για να επιμένει” – “Μην πας, τι ξέρει αυτή, και για να έχουμε καλό ερώτημα, από πού ξεφύτρωσε;” Κόλλησα για λίγο, αλλά αποφάσισα να συνεχίσω το ντιμπέιτ: “Θα πάω, τι έχω να χάσω;” – “Σιγά μην πάω, πού να τρέχω τώρα, βαριέμαι” – “Θα πάω, αφού μέσα μου βαθιά νιώθω ότι κάτι θα συμβεί” – “Δεν πάω πουθενά, όλο βλακείες σκέφτομαι” – “Θα πάω, νομίζω ότι τα πήγα πολύ

καλά στη συνέντευξη” – “Δεν θα πάω, σιγά μην έχουν προτιμήσει εμένα”. “Ε, λοιπόν, θα πάω, θα εμπιστευτώ για μια φορά τη διαίσθησή μου, τι έχω να χάσω;” ανακοίνωσα εντέλει περιχαρής σε ένα, ευτυχώς ανύπαρκτο, ακροατήριο».

«Ποπό τι έχασα! Μιλάμε για τρελό ντέρμπι!» σχολίασε ο Άρης.

«Ακριβώς. Ήταν το γνωστό ντέρμπι ανάμεσα στην εμπιστοσύνη και στην αμφιβολία. Και επειδή συνήθως ερχόταν ισοπαλία, και έχω κουραστεί να συμβαίνει αυτό, αποφάσισα να πάω στην παράταση. Με ιδιαίτερη χαρά, λοιπόν, σου ανακοινώνω ότι στον φωτεινό πίνακα ανακοινώθηκε με μεγάλα γράμματα ο νικητής της ημέρας, ο οποίος είναι ο εξής: ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ».

Ο Άρης άρχισε να χειροκροτεί.

«Άκου τώρα και τη συνέχεια. Παράτησα τον παγωμένο πλέον καφέ στο τραπέζι, ντύθηκα βιαστικά και ξεκίνησα. Θα πήγαινα να ρωτήσω για τη θέση για την οποία είχα περάσει από συνέντευξη έναν μήνα πριν, αλλά δεν μου είχαν απαντήσει ποτέ. Σκεφτόμουν ξανά με λεπτομέρειες τη συνέντευξη εκείνο το πρωί, πριν ακούσω τη φωνή, και αναρωτιόμουν τι να είχε συμβεί, επειδή είχαν φανεί πολύ θετικοί. Άσε που ήταν ευκαιρία να ξαναδώ τη γραμματέα. Μου άρεσε από την πρώτη στιγμή. Εκτός από όμορφη, ήταν έξυπνη, ευγενική και ιδιαίτερα φιλική. Ήταν ένα καλό κίνητρο να βγω από το σπίτι».

«Σε καταλαβαίνω. Εάν δεν έβρισκες δουλειά, θα έβρισκες γυναίκα. Τι είχες να χάσεις;» με πείραξε. Τον κοίταξα χωρίς να σχολιάσω και συνέχισα ακάθεκτος.

«Σε λιγότερο από μισή ώρα ήμουν εκεί, ευγενική προσφορά των συγκοινωνιών, που εδέησαν να συντονιστούν. Όταν έφτασα απέξω, ένας νέος γύρος αμφιβολίας ξεκίνησε. “Μα τι κάνω εδώ; Αφού είμαι σίγουρος ότι θα με έχουν απορρίψει για μία ακόμη φορά. Το έχω ξαναδεί το έργο. Για ποιο λόγο να πω το πικρό ποτήρι μπροστά σε μια άγνωστη; Στο σπίτι που το πίνω,

τουλάχιστον είμαι μόνος μου”. Έκανα μεταβολή να φύγω. “Είσαι δειλός”, πετάχτηκε μια άλλη φωνή. “Για μία ακόμη φορά τρέχεις να κρυφτείς. Μην ξεχάσεις να κάνεις κο-κο-κο στον δρόμο για το κοτέτσι”».

Ο Άρης έσκασε στα γέλια. «Αυτούς τους εσωτερικούς διαλόγους σου μπορούμε να τους ανεβάσουμε στο θέατρο. Αναλαμβάνω τον ρόλο της φωνής που σου την είπε. Αυτό το κο-κο-κο μπορώ να το πετύχω χωρίς καμία πρόβα».

«Επειδή με εκνεύρισε αυτή η ειρωνεία», συνέχισα αγνοώντας το σχόλιο, «γύρισα πίσω και πάτησα το κουδούνι. Όταν με αντίκρισε στην πόρτα η –γοητευτικότερη απ’ ό,τι θυμόμουν– γραμματέας, φάνηκε να εκπλήσσεται. Μου είπε ότι με είχε καλέσει πολλές φορές, αλλά το τηλέφωνό μου ήταν μονίμως εκτός λειτουργίας. Η αναπνοή μου σταμάτησε. Η αλήθεια είναι ότι αυτό δεν το είχα σκεφτεί όταν έχασα πριν από λίγες μέρες το κινητό μου. Είπα σε σας και τους γονείς μου να με καλείτε στο σταθερό, ήμουν όμως τόσο απογοητευμένος και σίγουρος ότι δεν θα με έπαιρνε κανείς, βάλε και την αφραγκία, που δεν αγόρασα άλλη συσκευή».

Εκείνη τη στιγμή μια επιπλέον λέξη από α- ήρθε να προστεθεί στον κατάλογο: α-παράδεκτος. Δεν μίλησα γι’ αυτή τη λίστα στον Άρη, επειδή ήθελα να του πω πρώτα τα νέα μου και θα βγαίναμε εκτός θέματος.

«Πες μου ότι πήρες τη θέση!» σηκώθηκε όρθιος ο Άρης. Κούνησα το κεφάλι καταφατικά. «Ο φίλος σου τα κατάφερε! Βρήκε δουλειά!» Με αγκάλιασε σφιχτά. «Αυτά τα λένε από την αρχή. Δεν κάνουν ολόκληρη εισαγωγή σαν να μιλάει ο Μπακογιαννόπουλος¹!»

«Ήθελα να έχει λίγο σασπένς η ιστορία. Και εάν σου πω και τη συνέχεια, θα καταλάβεις ότι είχε και στην πραγματικότητα. Η

¹ Κριτικός κινηματογράφου που προλόγιζε παλαιότερα τις ταινίες που παρουσίαζε η κρατική τηλεόραση.

γραμματέας λοιπόν με ενημέρωσε ότι την ώρα που εμφανίστηκε, είχε μπροστά της τη λίστα με τους υπόλοιπους υποψηφίους και ήταν έτοιμη να καλέσει τον επόμενο που είχαν επιλέξει, επειδή δεν με έβρισκαν. Μου είπε ότι ήμουν απίστευτα τυχερός που πέρασα την κατάλληλη στιγμή. Με κοίταζε εντυπωσιασμένη».

«Ελπίζω να μην έκανες τη βλακεία να της μιλήσεις για τη φωνή στο κεφάλι σου, διότι θα κινδύνευες να βρεθείς όχι μόνο εκτός εργασίας, αλλά και εντός του γραφείου ενός από εκείνους τους συμπαθείς, κατά τα άλλα, κυρίους με τις λευκές μπλουζες και το κατάλληλο χάπι για κάθε περίπτωση».

«Όχι, δεν της μίλησα», τον καθησύχασα. «Για να την εντυπωσιάσω, της είπα κάτι βαθυστόχαστο που είχα διαβάσει για την τύχη. Ότι “τύχη είναι ο γάμος της προετοιμασίας με την ευκαιρία”. Έρχεται η ευκαιρία στον δρόμο μας, έχουμε προετοιμάσει όμως τον εαυτό μας κατάλληλα ώστε να την αναγνωρίσουμε και να την αρπάξουμε από τα μαλλιά; Αυτό σημαίνει ότι βάζουμε και εμείς το χέρι μας για να δημιουργήσουμε την τύχη μας. Και να σου πω κάτι; Με αυτό που έγινε σήμερα, το είδα και στην πράξη πώς συμβαίνει. Εάν δεν είχα αποφασίσει να εμπιστευτώ τη διαίθησή μου, δεν θα είχα πάρει αυτή τη δουλειά. Ποιος ξέρει πόσες ευκαιρίες έχω χάσει επειδή δεν τόλμησα να εμπιστευτώ τον εαυτό μου και χάθηκα στην αυτολύπηση και την αμφιβολία. Και, ενώ βάζω και εγώ το χέρι μου, θεωρώ ότι είμαι άτυχος και κάτι εκεί έξω φταίει γι’ αυτό».

«Και έπιασε ή σε κοίταξε σαν ούφο η γυναίκα;» ανυπομονούσε να μάθει για την έκβαση της ιστορίας ο Άρης. «Και βέβαια έπιασε. Μου είπε μάλιστα ότι έχει συμβεί και σε εκείνη αυτό. Είχε γνωρίσει σε κάποιο σεμινάριο μια κοπέλα η οποία της μιλούσε με ενθουσιασμό για μια μετεκπαίδευση που θα ξεκινούσε το επόμενο διάστημα και πίστευε ότι θα της πρόσφερε πολλά. Οι πρώτες σκέψεις της ήταν αρνητικές. “Πού να τρέχω τώρα, πού θα βρω τα χρήματα, τι διαφορετικό έχει να μου προσφέρει

απ' όσα έχω κάνει μέχρι σήμερα..." Μήπως σου θυμίζει κάτι; Είχε ξεχάσει εντελώς το ζήτημα, όταν, μετά από ένα διάστημα, την ξανασυνάντησε τυχαία και της έκανε ξανά λόγο για τη συγκεκριμένη μετεκπαίδευση, επιμένοντας ότι θα την ενδιέφερε πολύ. Πρότεινε μάλιστα να συμμετάσχει σε μια ημερίδα που θα γινόταν για την παρουσίασή της και να αποφασίσει εάν θα την ενδιέφερε πραγματικά. Αφού το διαπραγματεύτηκε αρκετά –βλέπεις ότι δεν είμαι ο μόνος–, αποφάσισε όχι μόνο να πάει στην ημερίδα, αλλά και να ξεκινήσει τη μετεκπαίδευση, η οποία της άνοιξε νέους ορίζοντες.² Μου είπε ότι ήταν πολύ χαρούμενη που το αποφάσισε και ότι μέχρι να κάνουμε αυτή την κουβέντα ευχαριστούσε την καλή της τύχη που έφερε αυτή την κοπέλα στον δρόμο της. Μετά την κουβέντα μας, όμως, συνειδητοποίησε ότι έπρεπε να ευχαριστήσει και τον εαυτό της, επειδή αποφάσισε να πάει σε εκείνη την ημερίδα παρά τους αρχικούς και πολλούς ενδοιασμούς της. Ευτυχώς της είχε χτυπήσει δύο φορές την πόρτα η ευκαιρία ώσπου να την ακούσει».

«Της άνοιξες νέους ορίζοντες της γυναίκας. Ελπίζω να αποφάσισε να σου δείξει έμπρακτα την ευγνωμοσύνη της».

Το είχε αυτό ο Άρης. Τον ενδιέφερε η ζωή περισσότερο από τις φιλοσοφικές συζητήσεις.

«Δυστυχώς θα σε απογοητεύσω. Πάνω στην ώρα, βγήκε από το γραφείο ο προϊστάμενός της. Εκείνη σηκώθηκε και μας σύστησε, εξιστορώντας εν συντομία το χρονικό της σύμπτωσης. Πήγαμε στο γραφείο του για μια σύντομη συζήτηση και ορίσαμε μια συνάντηση για να συζητήσουμε τις λεπτομέρειες της συνεργασίας μας. Με καλωσόρισε με πολύ θερμό τρόπο. Και επειδή ξέρω ποια θα είναι η επόμενη ερώτησή σου, θα σου πω ότι εκείνη δεν ήταν το ίδιο θερμή όταν βγήκα από το γραφείο, διότι απλούστατα δεν ήταν εκεί».

² Τα γεγονότα που περιγράφονται είναι πραγματικά.

Με κοίταξε απογοητευμένος, αλλά δεν πτοήθηκε. «Δεν πειράζει. Άλλωστε αύριο ξημερώνει μια καινούρια μέρα», δήλωσε με ύφος αλά Σκάρλετ Ο' Χάρα.

Όταν επέστρεψα στο σπίτι, δεν μπορούσα να κοιμηθώ. Αυτή τη φορά όμως δεν ένιωθα απελπισία και ντροπή. Ένιωθα μέσα μου κάτι πρωτόγνωρο. Ήταν έξαψη, χαρά, αδημονία.

Έκανα έναν σύντομο απολογισμό των τελευταίων μηνών. Ήμουν 9 μήνες άνεργος και σε κατάσταση απελπισίας. Είχα παραιτηθεί από κάθε προσπάθεια πια. Είχα στείλει τόσες αιτήσεις για δουλειά, που η ίδια η διαδικασία θα μπορούσε να αποτελεί δουλειά από μόνη της, σε συμφωνία μάλιστα με τα ισχύοντα δεδομένα. Ατελείωτες ώρες, χωρίς πληρωμή και ασφάλιση. Με αβέβαιη τη σύνταξη και μόνο βέβαιο τον συνταξιούχο, τον πατέρα μου δηλαδή.

Έφερα στο μυαλό μου τον αγαπημένο μου θείο, τον Μιχάλη. Εκείνον που έχω χρίσει προσωπικό μου δάσκαλο στα «μαθήματα της ζωής», όπως αποκαλεί όλες εκείνες τις περιόδους που νομίζω ότι η ζωή με χτυπά ανελέητα, ότι κάτι έχει προσωπικά μαζί μου. Εκείνος εμπιστεύεται τη ζωή, και παραδόξως και εμένα.

«Εκεί που βρίσκεται ο τοίχος, βρίσκεται και η πόρτα», μου έλεγε συχνά. «Αυτή την περίοδο βιώνεις την απελπισία και έχεις χάσει την αυτοπεποίθησή σου. Ντρέπεσαι που δεν έχεις δουλειά και υποτιμάς τον εαυτό σου. Πιστεύεις ότι είσαι άχρηστος και λειτουργείς αυτοκαταστροφικά. Κλείνεις στο σπίτι, απομονώνεις από όλους».

Ήταν μια ακριβής περιγραφή της κατάστασης εντός και εκτός.

«Μου επαναλαμβάνεις συχνά ότι δεν βρίσκεις πλέον λόγο να σηκωθείς από το κρεβάτι σου, να συνεχίσεις τη ζωή σου. Ξέρεις γιατί συμβαίνει αυτό;»

Μου άρεσε όταν άρχιζε τις εξηγήσεις.

«Διότι ταυτίζεις την ύπαρξή σου με τη δουλειά σου. Θα μπορούσαμε να πούμε, παραφράζοντας τη γνωστή ρήση³, πως το δικό σου μότο είναι το “εργάζομαι, άρα υπάρχω”. Εύκολα καταλαβαίνει κανείς ότι, εφόσον δεν εργάζεσαι, είναι σαν να μην υπάρχεις. Πώς λοιπόν να μην αντιδράς με αυτόν τον τρόπο; Αυτός όμως είναι ο τοίχος. Ξέρεις ποια είναι η πόρτα; Να αναγνωρίσεις ότι η δουλειά σου είναι μεν σημαντική, αλλά δεν είναι η ζωή σου ολόκληρη. Είσαι πολύ περισσότερα και η αξία σου είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτή που ορίζει η δουλειά σου. Αυτή είναι ένα κομμάτι της ζωής σου. Υπάρχουν πάντοτε και οι φίλοι σου, η οικογένειά σου, τα ενδιαφέροντά σου, ο έρωτας, η ζωή που κινείται γύρω σου και σε προσκαλεί να τη ζήσεις. Αξίζεις για αυτό που είσαι, όχι για ό,τι κάνεις. Και αυτό που είσαι είναι πολύ μεγαλύτερο απ’ ό,τι επιτρέπεις στον εαυτό σου να αντιληφθεί».

Τον κοίταζα και ρωτούσα με το βλέμμα: «Καλά τα λες, αλλά πώς θα επιβιώσω;» Όπως συνέβαινε πάντα, εκείνος διάβαζε την ερώτηση με το αόρατο μάτι του – είχα πειστεί πλέον ότι διέθετε και ένα τέτοιο, εφόσον είχε αυτή την ανεξήγητη ικανότητα να διαβάσει τη σκέψη μου. Φυσικά, έσπευδε να μου απαντήσει.

«Η επιβίωσή σου – η ζωή σου εν γένει –, όση εντύπωση κι αν σου κάνει, συνδέεται άμεσα με τις πεποιθήσεις σου. Αυτές οι πεποιθήσεις είναι τα υλικά με τα οποία χτίζεις τον τοίχο. Όχι μόνο εσύ, όλοι μας. Ξέρεις ποιος είναι ο ορισμός της πεποίθησης; “Η απόλυτη βεβαιότητα ότι αυτό που πιστεύει ή ισχυρίζεται κανείς ισχύει πραγματικά”⁴. Εάν λοιπόν η πεποίθησή σου είναι “εάν δεν έχω δουλειά, δεν αξίζω τίποτα”, και δεν αναρωτιέσαι καν εάν αυτό ισχύει, διότι είσαι βέβαιος ότι αυτή είναι η αλήθεια, είναι αναμενόμενο χωρίς αυτή να σκέφτεσαι ότι είσαι άχρηστος, να χάνεις την εμπιστοσύνη στον εαυτό σου και τη ζωή και να απελπίζεσαι. Όταν όμως χάσεις την εμπιστοσύνη στον εαυτό

³ «Σκέφτομαι, άρα υπάρχω» (Καρτέσιος).

⁴ Λεξικό Μπαμπινιώτη.

σου και τη ζωή, οι πιθανότητες να βρεις δουλειά είναι ελάχιστες, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η πεποίθησή σου ότι είσαι άχρηστος και να φτάνεις σε αδιέξοδο. Θα σου εξηγήσω πώς ακριβώς συμβαίνει αυτό. Όταν χάνουμε την εμπιστοσύνη στον εαυτό μας, είναι σαν να κόβουμε τα φτερά μας, και από την πληγή που ανοίγουμε, κυλάει και χάνεται η ενέργειά μας. Είναι το ίδιο με την αίσθηση που έχουμε όταν αιμορραγούμε. Πώς να σηκωθούμε και να συνεχίσουμε να αναζητάμε την ευκαιρία;

»Ακόμη όμως και εάν σηκωθούμε με κάποιον τρόπο και καταφέρουμε να σταθούμε απέναντι σε κάποιον για μια συνέντευξη, εάν αναβοσβήνει στο μέτωπό μας η φωτεινή επιγραφή “Σύρθηκα έως εδώ, αλλά και αυτό μάταιο είναι, σιγά μην επιλέξετε εμένα”, μάντεψε ποιο θα είναι το αποτέλεσμα. Βάλε τον εαυτό σου στη θέση του άλλου και θα καταλάβεις αυτό που εννοώ. Αναγνωρίζεις τώρα πώς η επιβίωσή σου είναι άμεσα συνυφασμένη με τις πεποιθήσεις σου;»

Είχε δίκιο. Εγώ έναν τέτοιο τύπο δεν θα τον προσλάμβανα. Απλώς για πολύ καιρό πίστευα ότι δεν είχα το κουράγιο να αλλάξω το παραμικρό. Ίσως να έπαιζε ρόλο και μια άλλη πεποίθηση που είχα, ότι η ζωή είναι δύσκολη και τα καταφέρνουν μόνο όσοι είναι πολύ δυναμικοί και ξέρουν ακριβώς τι θέλουν, κάτι που δεν ίσχυε στην περίπτωσή μου. Εγώ θεωρούσα τον εαυτό μου μπερδεμένο και άτολμο, αφού δεν μου άρεσε να ρισκάρω. Αυτή η πεποίθηση επιβεβαιώθηκε όταν, με την πρώτη αναποδιά στον εργασιακό τομέα, έχασα τη γη κάτω από τα πόδια μου.

Και τότε ήρθε η επιφοίτηση.

Σε μια από τις πολλές συζητήσεις μας περί πεποιθήσεων, ο θεός είχε υποστηρίξει ότι τις πεποιθήσεις μας τις ερωτευόμαστε, τις λατρεύουμε σαν θεούς. Αρνούμαστε να τις εγκαταλείψουμε. Αναγνώριζα τώρα ότι αυτό ήταν αλήθεια. Ήμουν τρελά ερωτευμένος με την ιδέα ότι είμαι μικρός και αδύναμος, ότι

αξίζω μόνο όταν έχω δουλειά, ώστε να αποδεικνύω την αξία μου. Όμως αυτός ο έρωτας σαν να είχε αρχίσει να ξεθωριάζει.

Έκλεισα τα μάτια μου. Μια εικόνα άρχισε να σχηματίζεται. Είμαι εγώ και στέκομαι σε μια αποβάθρα. Κοιτάζω τα τρένα που περνούν. Ένα, δύο, τρία, τέσσερα, αμέτρητα τρένα περνούν και χάνονται μπροστά από το αμήχανο βλέμμα μου. Θέλω να ανέβω σε κάποιο από αυτά, όμως δεν μπορώ. Τα πόδια μου είναι αδύναμα, τρέμουν. Μοιάζουν σαν βιδωμένα στο έδαφος. Απελπισμένος κοιτάζω γύρω αναζητώντας κάποιον να με κρατήσει να ανέβω, ακόμη και να με σπρώξει. Τα τρένα περνούν και εγώ στέκομαι εκεί, βέβαιος για την ανημπόρια μου. Ονειρεύομαι μακρινούς προορισμούς, όμορφους τόπους, ανοιχτούς ορίζοντες. Κάθε φορά που κάποιο απομακρύνεται, βλέπω με τα μάτια της φαντασίας μου ολόκληρη τη διαδρομή. Όσπου δεν αντέχω άλλο. Η κούραση, η απελπισία, αυτό το αίσθημα της μιζέριας που έχει κολλήσει πάνω μου σαν βδέλλα, η λαχτάρα να δω επιτέλους και εγώ πού πηγαίνουν όλα αυτά τα τρένα –δεν ξέρω τι απ’ όλα, ίσως και όλα μαζί– με σπρώχνουν να ξεκολλήσω. Επιστρατεύω όλες μου τις δυνάμεις, έχοντας το βλέμμα μου καρφωμένο στην πόρτα που θα με οδηγήσει στο όνειρο. Πηδάω. Και τα καταφέρνω. Η αποβάθρα είναι εκείνη που απομακρύνεται αυτή τη φορά. Εγώ είμαι μέσα. Στο τρένο. Στο όνειρο. Στη ζωή. Λες να είναι αυτή η απάντηση στο πολυτραγουδισμένο ερώτημα⁵;

⁵ Αναφορά σε τραγούδι του συγκροτήματος *Τρύπες*, που περιλαμβάνει τους στίχους: «Τι έγινε εκείνο το τρένο που έβλεπε / τα άλλα τρένα να περνούν;»